

ศิลปะอินโดนีเซีย

แม้ว่าโดยทั่วไปจะเป็นที่เข้าใจกันว่า ศิลปะอินโดนีเซียส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานมาจากศิลปะแบบ “อินโด-ชวา” (Indo-Javanese) แต่แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทศิลปะอินเดียนที่มีต่อศิลปะอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะชวานี้ก็ยังไม่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด เพราะส่วนหน้าอิทธิพลศิลปะอินเดียนที่เข้ามาทับซ้อนเส้นทางการค้าทางทะเลระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๐ หรือ ๑๑ หรือในยุคที่มาก่อนประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียนั้น วัฒนธรรมสัมฤทธิ์ได้เจริญแพร่หลายอยู่ในอินโดนีเซียแล้ว วัฒนธรรมสัมฤทธิ์ของชาวอินโดนีเซียโบราณดังกล่าวนี้อาจสัมพันธ์กับวัฒนธรรมดอมเชินทางตอนเหนือของเวียดนามที่แพร่กระจายลงมาถึงตอนเหนือของแหลมมลายู วัฒนธรรมสัมฤทธิ์ดังกล่าวคงมีพื้นฐานร่วมกันมาจากวัฒนธรรมหินใหญ่ (megalithic culture) ลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมหินใหญ่นี้เห็นได้จากหลุมศพต่างๆ และศาสนสถานที่มีภาพสลักศิลปะรูปบรรพบุรุษ หรือภาพแกะสลักหุ่นต่ำและงานดิน (earthwork) ขนาดใหญ่ (กรณีหลังนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเกาะสุมาตราตอนใต้ และชวาตะวันออก)

เมื่อก้าวถึงอิทธิพลศิลปะและวัฒนธรรมจากอินเดียแล้ว ตัวอย่างศิลปะดินเผายุคแรกๆ ได้แก่การจารึกภาษาสันสกฤตจากเกาะบอร์เนียว และพระพุทธรูปแบบอมราวดีหรือแบบลังกาทอนตันสมัยเมืองอนูราธปุระ ซึ่งกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ และ ๑๑ ศิลปะอินโดนีเซียนั้นได้รับแรงบันดาลใจจากคติศาสนา ทั้งพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิตันตระ งานสถาปัตยกรรมและประติมากรรมอินโดนีเซียยังได้พัฒนาขึ้นมาจนเป็นที่เลื่องลือในแง่คุณภาพความงามระดับสูง จนเมื่อศาสนาอิสลามได้เข้ามาแทนที่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ (ยกเว้นบาหลูซึ่งยังคงรักษาประเพณีแบบฮินดูไว้เช่นเดิม) ทำให้ความเชื่อดั้งเดิมกลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้งหนึ่งในงานประติมากรรมต่างๆ รวมทั้งศิลปะการแสดง เช่น หนังตะลุง ละครสวมหน้ากาก ฯลฯ แม้คติศาสนาอิสลามที่เข้ามาใหม่ยังได้รับเอาวัฒนธรรมฮินดูก่อนหน้านี้เข้าไว้ด้วย ศิลปะและวัฒนธรรมอินโดนีเซียจึงนับเป็นเอกลักษณ์ที่รวมเอาระบบต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างน่าทึ่ง เช่นเดียวกับลักษณะการผสมผสานวัฒนธรรมต่างๆ เข้าด้วยกันได้อย่างดีของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สถาปัตยกรรม

อาคารโบราณสถานยุคประวัติศาสตร์บนเกาะชวาส่วนใหญ่ล้วนสร้างด้วยศิลา ยกเว้นบางแห่งที่เหลือให้เห็นบนเกาะสุมาตราและบาหลูที่สร้างด้วยอิฐ ทั้งอาคารที่ก่อด้วยศิลาและอิฐซึ่งมักมีขนาดปานกลางเหล่านี้มักไม่ใช้ปูนสอ หากเป็นการสอดด้วยดินผสมยางไม้ การก่อโครงสร้างของหลังคาที่รู้จักกันอยู่วิธีเดียวคือแบบสันเหลี่ยม (corbel) โบราณสถานเหล่านี้ซึ่งเรียกว่า “จันดิ” (candi) มักเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมตั้งอยู่บนฐานขนาดใหญ่ บนหลังคาซ้อนชั้นและที่มุมมักตกแต่ง

ด้วยอาคารจำลองหรือสถูปเล็กๆ (stupika) เช่น จันทีเซวู (Sewu Candi) หรือบางครั้งก็พัฒนาจน สลับซับซ้อนและมีขนาดใหญ่ เช่นจันทีลาราจังกัง (Lara Janggrang Candi) หรือจันทีปรัมบานัม (Prambanam) จันทีทั้งสองแห่งดังกล่าวนี้มีแผนผังรวมซึ่งประกอบด้วยจันทีเล็กๆ อีกนับร้อยตั้ง ล้อมรอบศูนย์กลางอยู่ อย่างไรก็ตามสำหรับสถูปในคติพุทธศาสนานิกายมหายานแบบวัชรยานที่ สามารถจำลองคติจักรวาลได้อย่างยิ่งใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดเห็นจะได้แก่พระสถูปบุโรพุทโธหรือโบโร โบดู (Borobodur) บนเกาะชวา ซึ่งสร้างขึ้นในตอนปลายของพุทธศตวรรษที่ ๑๔ หรือระหว่างพุทธ ศตวรรษที่ ๑๕

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ พัฒนาการทางคติความเชื่อและศาสนาในอินโดนีเซียได้ ก่อให้เกิดอาคารชนิดใหม่ที่เป็นบ่อน้ำรองรับน้ำจากภูเขา เช่น สระน้ำที่เบลาหัน (Belahan) ในศิลปะ ชวาแบบภาคตะวันออก ขณะที่ตัวอาคารจันทีของกษัตริย์ทั้งหลายจะมีรูปร่างเปลี่ยนแปลงไปคือมี ขนาดสูงขึ้น เช่นจันทีกิดาล (Kidal Candi) หรือบางครั้งก็สร้างบนฐานเป็นชั้นๆ แบบทรงปิรามิด เช่น จันทีสิงคาสารี (Singasari) ในพุทธศตวรรษที่ ๒๐ จันทีหลายแห่งเริ่มมีแนวกำแพงรั้ว ซึ่งมักมี ประตูที่ไม่มีมีซุ้มส่วนบน อันที่จริงลักษณะประตูดุศาสนสถานเหมือนนฤกษาศรีเช่นนี้มีมาแล้วตั้งแต่ ภาพสลักศิลาค้นพบที่ตระลูนัน และสืบทอดมายังประตูในศิลปะอิสลามตอนต้นที่บาซัต (Bajat) ใน พุทธศตวรรษที่ ๒๒ รวมทั้งยังเห็นได้จากประตูดุศาสนสถานในบาห์ลี นำสังเกตว่าเมื่ออาณาจักรแบบ อินเดียนั้นสลายลงนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นต้นมา ศาสนสถานอินโดนีเซียส่วนใหญ่ถอยหลัง กลับไปสู่ลักษณะวัฒนธรรมหินใหญ่ ขณะที่ศาสนสถานในศาสนาอิสลามได้รับเอารูปทรงของจันที อินดูมาพัฒนาประยุกต์ใช้ได้อย่างงดงาม ส่วนศาสนสถานบนเกาะบาห์ลีที่เรียกว่า “เมรุ” นั้นก็แสดง ถึงลักษณะพิเศษเฉพาะตัวในการผสมผสานระหว่างวัสดุอิฐกับไม้ซึ่งมุงด้วยหญ้าคา เช่นที่เมงวี (Mengwi) และอีกหลายร้อยแห่ง

การตกแต่งสถาปัตยกรรม

การตกแต่งอาคารแบบอินโดนีเซียมักขึ้นอยู่กับความหมายมากกว่าจะคำนึงถึงแนวทางการ ตกแต่งแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งโดยตัวของมันเองแล้ว การตกแต่งประดับประดาเช่นนี้มักแตกต่างไป จากแรงบันดาลใจในศิลปะอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนเกาะชวา ดังเห็นได้จากความนิยมใช้ ลวดลายตกแต่งที่เต็มไปด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ มากมายกว่าที่อื่นใดทั้งหมด

การตกแต่งสถาปัตยกรรมดังกล่าวอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. ภาพสลักนูนต่ำเล่าเรื่อง เช่น พุทธประวัติ หรือเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ หรือรูปเทพเจ้า อินดู ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อศิลปะอินโดนีเซีย ซึ่งนับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในแง่ของภาพ เล่าเรื่อง ส่วนภาพเล่าเรื่องรามายณะก็ปรากฏให้เห็นเช่นกันที่จันทีปรัมบานัม เป็นต้น

๒. ภาพเทพหรือเทวขนาดใหญ่ เช่น พระโพธิสัตว์ ทวารบาล ฯลฯ ซึ่งมักแกะสลักตกแต่งไว้ระหว่างเสาประดับอาคารจันทิ

๓. ลวดลายพันธุ์พฤกษาต่างๆ เช่น ดอกบัว ต้นกล้วยพฤกษ หรือหม้อน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์ที่เรียกว่าปทุมภูษา ซึ่งรับคติมาจากอินเดียก็เป็นที่ยอมรับกันมาก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๖)

๔. ลวดลายที่นิยมกันมาก เช่น ลายหน้ากาลหรือเกียรติมุข ผู้ปกป้องรักษาประตูทางเข้าจันทิต่างๆ ลายหน้ากาลในศิลปะแบบชวาตะวันออกจะมีริมฝีปากล่าง แตกต่างไปจากลายหน้ากาลแบบศิลปะชวาภาคกลางก่อนหน้าซึ่งไม่มีริมฝีปากล่าง

ประติมากรรม

ภาพสลักเล่าเรื่องนูนต่ำเป็นที่นิยมกันมากในหมู่ช่างแกะสลักชาวอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพแกะสลักรูปเทพเจ้าต่างๆ แบบลอยตัวนั้นแสดงถึงฝีมือชั้นสูงและนับเป็นที่นิยมกันมาก แต่ส่วนใหญ่จะมีแผ่นหลังรองรับ นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมาในตอนปลายของศิลปะชวาตะวันออก งานประติมากรรมชวาจะหันกลับไปหารสนิยมแบบวัฒนธรรมหินใหญ่อีกครั้งหนึ่ง

งานสัมฤทธิ์

ตัวอย่างของงานสัมฤทธิ์อินโดนีเซียโบราณยังคงหลงเหลือมาให้เราเห็นกันจำนวนหนึ่ง ซึ่งบางครั้งก็แสดงถึงเทคนิคชั้นยอดอันอาจเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมสำริดบนแผ่นดินใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ เช่น เทวรูปในศาสนาพุทธนิกายมหายานและศาสนาฮินดูบางชั้น บางครั้งก็เป็นพวกเครื่องใช้ประกอบพิธีกรรม เช่น ระฆัง ตะเกียง ฯลฯ นำสังเกตว่าในบรรดาหลักฐานเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นบทบาทพุทธศิลปะอินเดียจากนาลันทาอย่างชัดเจน เช่น เทวรูปสัมฤทธิ์ที่มีการฝังโลหะมีค่าลงไปบริเวณนัยน์ตาหรือริมฝีปาก อันแสดงถึงฝีมือช่างชั้นสูง เช่นเดียวกับที่เห็นได้จากงานเครื่องประดับจำพวกเพชรพลอยต่างๆ

งานเซรามิค

ถึงแม้การค้นคว้าเกี่ยวกับเซรามิคในอินโดนีเซียจะยังไม่ละเอียดและไม่ครอบคลุมกว้างขวางเท่าที่ควร แต่อย่างน้อยก็มีหลักฐานที่ทำให้เราทราบว่ามีการติดต่อค้าขายเซรามิคกับดินแดนสุโขทัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ และ ๒๑ จากเครื่องถ้วยสุโขทัยซึ่งค้นพบที่อินโดนีเซีย

บุโรพุทโธ: จักรวาลในลัทธิวัชรยาน

บุโรพุทโธ เป็นพุทธสถานที่สำคัญที่สุดในศิลปะชวาภาคกลาง สร้างขึ้นโดยราชวงศ์ไศเลนทร์ในราวพ.ศ.๑๓๕๐ ลักษณะของบุโรพุทโธประกอบด้วยฐานสี่เหลี่ยมยื่นเก็จซ้อนกัน ๕ ชั้น มีระเบียงเดินได้โดยรอบ ๔ ชั้น โดยมีลานประทักษิณขนาดใหญ่ล้อมรอบด้านล่างอีกชั้นหนึ่ง มีทางขึ้นด้านทิศตะวันออก ความสูงทั้งหมดในปัจจุบันราว ๕๐ เมตร แต่ความสูงดั้งเดิมอาจเป็น ๔๒ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางของฐานชั้นล่างมีขนาด ๑๒๓ เมตร บนลานชั้นบนมีเจดีย์รายล้อมรอบ แบ่งเป็น ๓ แถวจำนวนทั้งหมด ๗๒ องค์ โดยแบ่งเป็นแถวชั้นใน ๑๖ องค์ แถวชั้นกลาง ๒๔ องค์ และชั้นนอก ๓๒ องค์ตามลำดับ ยอด ๘ เหลี่ยมของเจดีย์รายชั้นในมีบัลลังก์สี่เหลี่ยมรองรับ แต่ยอด ๘ เหลี่ยมของเจดีย์ชั้นกลางและชั้นนอกมีบัลลังก์ ๘ เหลี่ยมรองรับ รูที่เจาะโปร่งของเจดีย์รายชั้นในเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ส่วนรูที่เจาะโปร่งของเจดีย์รายชั้นกลางและชั้นนอกเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เจดีย์ประธานขนาดใหญ่ตรงกลางบนฐานสูงสุดเป็นเจดีย์ทึบไม่มีรูเจาะโปร่ง จากการสำรวจทราบว่าภายในมีห้องกรูขนาดใหญ่และมีห้องกรูเล็กกว่าอยู่เบื้องบน ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ได้มีการค้นพบพระพุทธรูปประทับนั่งแสดงปางมารวิชัยที่ยังสร้างไม่เสร็จภายในกรูใหญ่ บางคนสันนิษฐานว่ารูปนี้อาจแสดงถึงพระอาทิพุทธเจ้า แต่บางท่านก็เห็นว่าเป็นของที่นำมาบรรจุไว้ภายหลัง เพราะได้ค้นพบวัตถุบางชิ้นซึ่งไม่อาจมีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ได้ เป็นต้นว่า กฤษ

จากการศึกษาทราบว่า บุโรพุทโธสร้างขึ้นบนเนินดินธรรมชาติซึ่งสูงกว่าระดับพื้นดิน โดยรอบประมาณ ๑๕ เมตร และจากการตรวจเจาะดูในปัจจุบันปรากฏว่ามีการนำดินจากภายนอกมาถมเพิ่มเติมอีกด้วย เซอร์สแตมฟอร์ด แรฟเฟิล ผู้สำเร็จราชการของอังกฤษซึ่งได้เข้าครอบครองเกาะชวาในขณะนั้นได้ให้มีการบูรณะเจดีย์บุโรพุทโธขึ้นเป็นครั้งแรกในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ต่อมาในระหว่างพ.ศ.๒๔๕๐-๒๔๕๔ บุโรพุทโธก็ได้รับการบูรณะอย่างจริงจังโดยพันโทดร.ฟันเอิร์ป นักโบราณคดีชาวฮอลันดา ในครั้งนี้ได้มีการขุดค้นพบร่องรอยของศาสนสถานหรือที่พักของผู้เดินทางมาจาริกแสวงบุญด้วย ส่วนการบูรณะครั้งใหญ่ที่สำเร็จไปครั้งสุดท้ายได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูเนสโกของสหประชาชาติ

นักวิชาการล้วนเชื่อกันว่าแผนผังของบุโรพุทโธคงหมายถึงแผนภูมิจักรวาล และอำนาจที่แผ่ไปทั่วจักรวาลของพระอาทิพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระพุทธรูปผู้สร้างโลกในคตินิคายมหายานแบบวัชรยาน ซึ่งแสดงโดยสถูปที่บิดันขนาดใหญ่บนชั้นยอดสุด จักรวาลนี้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ชั้นบนสุด ได้แก่อรูปธาตุ ชั้นรองลงมา ๓ ชั้นหมายถึงรูปธาตุ และชั้นต่ำสุดหมายถึงกามธาตุ พระอาทิพุทธเจ้าตามคติพุทธศาสนาแบบวัชรยานเองก็ทรงมี ๓ รูป (ตรีกาย) เพื่อให้ตรงกับธาตุทั้งสามนี้ คือ ธรรมกาย ตรงกับอรูปธาตุ สัมโภคกายซึ่งประกอบด้วยพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์หลายองค์ ตรง

กับรูปธาตุ และนิรมานกายหรือพระมานุษยพุทธเจ้า (พระพุทธเจ้าที่ “อวตาร” ลงมาสั่งสอนบนโลกมนุษย์) ตรงกับกามธาตุ

ยังคงมีการถกเถียงกันอยู่ในเรื่องของการตีความคติต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในเจดีย์บุโรพุทโธนี้ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุลทรงตีความว่าพระธรรมกายซึ่งตรงกับรูปธาตุนั้นแสดงให้เห็นโดยลานชั้นบนซึ่งไม่มีภาพสลักเล่าเรื่องหรือภาพสลักตกแต่งใดๆ คงมีแต่เพียงเจดีย์ที่บองค์เดียวล้อมรอบด้วยเจดีย์เจาะเป็นรูโปร่ง ๓ แถว โดยมีพระพุทธรูปศิลาประทับนั่งปางประธานปฐมเทศนาอยู่ภายใน ซึ่งยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ว่าจะหมายถึงพระธยานิพุทธไวโรจนะหรือพระโพธิสัตว์วัชรสัตว์ประจำองค์พระอาทิพุทธเจ้า เพราะต่างก็แสดงปางปฐมเทศนาเหมือนกัน สำหรับฐานที่ถัดลงมาอีก ๔ ชั้นซึ่งหมายถึงรูปธาตุนั้น พระอาทิพุทธเจ้าได้แสดงพระองค์ออกมาในรูปของพระธยานิพุทธเจ้า ๕ พระองค์คือ

- พระอักษะภะ แสดงปางมารวิชัย ประจำทิศตะวันออก
- พระรัตนสัมภวะ ปางประธานพร ประจำทิศใต้
- พระอมิตาภะ ปางสมาธิ ประจำทิศตะวันตก
- พระโมกษสิทธิ ปางประธานอภัย ประจำทิศเหนือ

อย่างไรก็ตาม พระธยานิพุทธเจ้าอีกองค์หนึ่งซึ่งประดิษฐานอยู่บนผนังฐานชั้นบนสุดคือชั้นที่ ๕ โดยรอบนั้นยังเป็นปัญหา เพราะทรงแสดงปางแสดงธรรม (วิตรรกะ) นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าเป็นพระธยานิพุทธเจ้าองค์สูงสุดคือพระมหาไวโรจนะ เพราะโดยปรกติพระมหาไวโรจนะจะแสดงปางแสดงธรรม อย่างไรก็ตามพระมหาไวโรจนะมักจะต้องประทับอยู่ตงกึ่งกลางตามวัชรยานมณฑล จึงมีบางท่านเชื่อว่าพระพุทธรูปแสดงปางแสดงธรรมบนระเบียบชั้นบนสุดโดยรอบนี้น่าจะหมายถึงพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ เพราะในพุทธศาสนาลัทธิมหายานนิกายโยคจารย์ยกย่องพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ขึ้นเสมอเหมือนพระธยานิพุทธเจ้าอีกพระองค์หนึ่ง (นอกเหนือจากพระธยานิพุทธเจ้า ๕ พระองค์ดังกล่าว) เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือระเบียบชั้นที่ ๔ ก็ล้วนเป็นภาพเล่าเรื่องจากคัมภีร์คันทวยุทธและภัทรจารี ซึ่งยกย่องพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ขึ้นเป็นพระธยานิพุทธเจ้าด้วยเหตุนี้พระธยานิพุทธไวโรจนะก็อาจหมายถึงพระพุทธรูปปางปฐมเทศนาในเจดีย์โปร่ง ๓ แถวบนลานชั้นบนสุดนั่นเอง ขณะที่พระธยานิพุทธเจ้าอีก ๔ พระองค์ คือ พระอักษะภะ รัตนสัมภวะ อมิตาภะ และโมกษสิทธิประดิษฐานอยู่ในซุ้มเหนือระเบียบชั้นที่ ๑-๔ แต่ละทิศตามลำดับ แต่มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่าพระพุทธรูปในซุ้มบนระเบียบชั้นที่ ๑ หรือชั้นล่างสุดนี้น่าจะหมายถึงพระมานุษยพุทธเจ้า ๔ พระองค์มากกว่า คือ พระโกนาคมทางทิศตะวันออก พระกัศสปทางทิศใต้ พระศรีศากยมุนีทางทิศตะวันตก และพระศรีอาริยมเตไตรยทางทิศเหนือ ด้วยเหตุนี้เองเมื่อผู้จาริกแสวงบุญกระทำประทักษิณขึ้นไปทีละชั้นโดยรอบบุโรพุทโธ เขาก็จะพ้นจากกามธาตุ ผ่านรูปธาตุขึ้นไปไปยังอรูปธาตุตามลำดับ ซึ่งเปรียบเสมือนการบรรลุธรรมคือนิพพานนั่นเอง

ฐานชั้นที่ ๑ หรือชั้นล่างสุดของบุโรพุทโธประกอบด้วยภาพสลัก ๑๖๐ ภาพ แสดงภาพตาม คัมภีร์กรรมวิภังค์ที่กล่าวถึงบาปบุญคุณโทษแห่งกรรม ต่อมา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งภาพเหล่านี้ ถูกกลบปิดไว้ด้วยลานประทักษิณขนาดใหญ่ดังที่เห็นในปัจจุบัน ในพ.ศ.๒๕๒๘ ได้มีการค้นพบภาพ เหล่านี้เมื่อนักโบราณคดีชาวฮอลันดาได้รื้อลานประทักษิณออกเพื่อถ่ายรูปภาพสลักทั้งหมดและปิด ไว้ดังเดิม คงเปิดไว้ให้เห็นราว ๒-๓ ภาพตรงมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ ภาพสลักนูนสูงบนฐานชั้นที่ ๑ นี้ได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวชวาในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ได้เป็นอย่างดี

ผนังด้านในของระเบียงชั้นที่ ๑ สูง ๓.๖๖ เมตร ประดับด้วยภาพสลักซ้อนกัน ๒ แถว แต่ละ แถวสูงประมาณ ๑ เมตร โดยประกอบด้วยภาพสลักแถวละ ๑๒๐ ภาพ ระหว่างภาพแต่ละภาพมี ลายก้านขนคั้น ภาพแถวบนแสดงถึงพุทธประวัติตามคัมภีร์ลลิตวิสตระซึ่งไปจบลงตอนประทานปฐม เทศนา คัมภีร์ดังกล่าวของฝ่ายมหายานเทียบได้กับคัมภีร์พระปฐมสมโพธิของฝ่ายเถรวาทนั่นเอง ภาพแถวล่างเกี่ยวกับเรื่องชาดกและนิยายอวทาน สำหรับผนังด้านนอกนั้นเมื่อมีการแก้ไขให้สูงขึ้น หลังจากเสริมลานประทักษิณรอบนอกแล้ว ทางด้านใต้ก็สลักภาพชาดกอีก โดยแถวบนเล่าเรื่อง ชาดกจากคัมภีร์ชาดกมาลาของท่านอารยสุรจำนวน ๓๗๒ ภาพ ส่วนแถวล่างสลักเรื่องชาดกและ อวทานอีกเช่นกัน

ระเบียงชั้นที่ ๒ ด้านในของผนังชั้นนอกสลักเล่าเรื่องชาดกต่อ ขณะที่ผนังชั้นในซึ่งมีภาพ ๑๒๘ ภาพจากคัมภีร์คันทวยุหะเล่าเรื่องพระสุธนเที่ยวตามหาพระธรรม เริ่มต้นเรื่องในตอนแรกเมื่อ พระสุธนได้เข้าเฝ้าพระโพธิสัตว์มีนุชสุริเพื่อถามหาทางไปศึกษาพระธรรม และในตอนสุดท้ายเมื่อ พระสุธนได้กลับมาเฝ้าพระโพธิสัตว์มีนุชสุริอีกครั้ง ระเบียงชั้นที่ ๓ ทั้งผนังชั้นนอกและชั้นในสลัก เล่าเรื่องราวในประวัติของพระโพธิสัตว์ศรีอาริยเมตไตรย ส่วนระเบียงชั้นที่ ๔ ด้านในของผนัง ชั้นนอกสลักเล่าเรื่องประวัติพระโพธิสัตว์ศรีอาริยเมตไตรย ส่วนผนังชั้นในเล่าเรื่องพระสมันทร โพธิสัตว์ดังกล่าวไปแล้ว

ภาพสลักนูนสูงประดับฐานเจดีย์บุโรพุทโธมีประมาณ ๑๓๐๐ ภาพ และมีความยาวทั้งสิ้น เกือบ ๔ กิโลเมตร แสดงภาพบุคคลค่อนข้างอ้วน ซึ่งต่างล้วนเต็มไปด้วยความสงบ แม้ในฉากที่ เกี่ยวกับนรก เข้าใจว่าคงได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดียสมัยหลังคุปตะทางทิศตะวันตกของ อินเดีย เช่นที่ถ้ำเอลโลราหน้าเมืองมูไบ (บอมเบย์) ช่างผู้สลักไม่มีความรังเกียจที่วางดังเห็นได้จาก ผนังด้านหลังภาพเหตุการณ์ต่างๆ ที่เว้นว่างไว้

